

4. Не викликає сумнівів те, що саме В.П. Острогорським було закладено основи системного підходу до літературної освіти учнів і професійної підготовки вчителів-словесників.

Література

1. Гладішев В.В. Вивчати літературу в загальнолюдському вимірі (Деякі аспекти методичної спадщини В.Я. Стоюніна в історичному контексті) / В.В. Гладішев // Гуманітарні науки. Науково-практичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 166-169.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Методика преподавания литературы / Под. ред. З.Я. Рез. – М. : Просвещение, 1985. – 368 с.
4. Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник / Леся Федорівна Мірошніченко. – К. : Вища шк., 2007. – 415 с.
5. Мірошніченко Л.Ф. Формування професійної готовності студентів-філологів до викладання світової літератури : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Леся Федорівна Мірошніченко. – К., 2000. – 403 с.
6. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник / За редакцією доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України Н.Й. Волошиної. – К. : Ленвіт, 2002. – 344 с.
7. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах / Євген Андрійович Пасічник. – К. : Ленвіт, 2000. – 384 с.
8. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / Олена Миколаївна Семенов. – Суми : ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2005. – 404 с.
9. Хрестоматія по истории методики преподавания литературы / Сост. Я.А. Роткович. – М. : Учпедгиз, 1956. – 416 с.
10. Штейнбук Ф.М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: Навчальний посібник / Фелікс Маратович Штейнбук. – К. : Кондор, 2007. – 316 с.

Анотація

У статті зроблено спробу довести (на підставі осмислення провідних положень основної праці видатного методиста), що В.П. Острогорським було закладено основи системного підходу до підготовки вчителя-словесника у вітчизняній методиці викладання літератури.

Аннотация

В статье сделана попытка доказать (на основе анализа ведущих положений основного труда выдающегося методиста), что В.П. Острогорским были заложены основы системного подхода к подготовке учителя-словесника в отечественной методике преподавания литературы.

Summary

This article attempts to show (based on analysis of the leading positions of the outstanding principal work of a practitioner) that the V.P.Ostrogorsky laid the foundation for a systematic approach to preparing teachers in the national teacher of literature teaching methodology literature.

Ключові слова: основи системного підходу, В.П. Острогорський.

Ключевые слова: основы системного подхода, В.П. Острогорский.

Key words: a systematic manner, V.P.Ostrogorsky.

Подано до редакції 09.09.2011.

УДК 371.13-057.875:377.8:331.101.3(045)

©2012

Гура В.В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УЧИЛИЩ ТА КОЛЕДЖІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реформування системи педагогічної освіти, оновлення психолого-педагогічного змісту діяльності сучасних типів навчальних закладів (гімназії, ліцеї, коледжі) є однією з провідних проблем сьогодення. Також гостро стоїть питання про створення нового освітнього простору, який має орієнтуватися на нове соціальне замовлення, а саме на підготовку кваліфікаційних педагогічних кадрів для цих навчальних закладів, зокрема вчителів музики з чітко сформованими соціальними цінностями, потребами у суспільно-корисній діяльності, отриманні та засвоєнні нових знань, педагогічного досвіду тощо.

Актуальними на сьогодні у сфері освіти залишаються проблеми психолого-педагогічного та методичного характеру, які базуються на суб'єктно-діяльній підході (ідеї персоналізації). Адже орієнтація на особистість студента, його інтереси, бажання, потреби, наміри, мотиви за умови вдалого моделювання в навчальний процес, на нашу думку, сприятимуть підвищенню ефективності підготовки майбутніх вчителів, зокрема педагогів-музикантів.

Відповідно до професійного призначення вчителя музики, згідно з державними стандартами вищої освіти (освітньо-кваліфікаційна характеристика молодшого спеціаліста 5.010103 Педагогіка і методика середньої освіти. Музика), майбутні фахівці покликані збагачувати духовний потенціал українського народу, зберігати і примножувати традиції національної культури в загальнолюдському контексті. А отже, одним із дієвих засобів впливу на мотиваційно-емоційний розвиток особистості, на наше переконання, є "спілкування" з творами вітчизняного народного мистецтва (український музичний фольклор). Адже на основі минулого досвіду, який

передбачає органічне поєднання національної історії з народними традиціями і з сьогоденням, можна виховати молодь емоційно, духовно, інтелектуально та творчо багату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Мотивація як засіб результативності будь-якої діяльності цікавила багатьох вчених. Серед них: К. Абульханова-Славська, Ш. Амонашвілі, В. Асєєв, О. Леонтьєв, А. Маслоу, В. Петровський, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Е. Фромм, а також західні психологи: Аткінсон, Мак-Дауголл, Мюррей, Олпорт, Роджерс, Франкл, Хекхаузен та ін.

Об'єктом дослідження виступали різні аспекти цього феномену. Зокрема, значна увага приділялась вивченню природи мотивів (В. Асєєв, Л. Божович, М. Матюхіна, Г. Щукіна); їхнього зв'язку з індивідуальними особливостями (К. Абульханова-Славська, І. Джидар'ян, Н. Рейнвальд).

Проблема формування мотивації навчальної діяльності за останні десятиліття цікавила: Н. Бондаренко, Р. Борківську, В. Бочарникову, І. Зайцеву, Н. Клименко та багатьох ін.

Застосування засобів українського фольклору в навчанні й вихованні дітей та молоді розкрито у працях В. Сухомлинського, К. Ушинського. Використання музичного фольклору висвітлено у наукових працях педагогів-музикантів: А. Авдієвського, І. Беха, А. Болгарського, С. Горбенка, І. Зязюна, А. Іваницького, Д. Кабалевського, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, Т. Танько, С. Садовенко; представників зарубіжної музичної педагогіки: Л. Баренбойма, Е. Жака-Далькроза, З. Кодая, К. Орфа; мистецтвознавців – Г. Костюка, І. Ляшенка, Г. Побережної; фольклористів – Е. Алексєєва, О. Гулака-Артемівського, В. Верховинця, М. Дмитренка, В. Дубравіна, К. Квітки, Ф. Колесси, О. Кольберга, А. Коціпінського, С. Русової, П. Сокальського, О. Стеблинки та ін.

Проблеми теорії і методики музично-педагогічної освіти з акцентом на глибоке вивчення вітчизняного народного мистецтва висвітлено у працях сучасних науковців: О. Богданової, О. Гончаренко, Є. Єфремова, І. Клименко, Г. Коропніченко, І. Пясковського та багатьох інших.

Незважаючи на численні напрацювання вчених з означеної проблеми, розвиток мотивації у студентів педагогічних училищ та коледжів засобами українського музичного фольклору нині залишається майже не дослідженою.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей розвитку мотивації у студентів педагогічних училищ та коледжів для активізації та інтеріоризації знань у навчальній діяльності засобами українського музичного фольклору.

Виклад основного матеріалу дослідження... Мотивація особистості розглядається вченими-психологами у межах діяльнісного підходу (В. Петровський, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв). Так, дослідники вказують на те, що мотив як усвідомлена спонукка конкретної дії виникає зі ставлення особи до ситуації, обставин, умов, завдань, цілей, перспектив, тобто до тієї діяльності, яка приваблює і має особистісний сенс [4, с. 153; 6, с.286].

Загальновідомо, що діяльність складається з таких елементів як: потреба – мотивація – підцілі – задачі – умови – дії – операції – продукт. Всі ці елементи утворюють ієрархію їх послідовності (див. рис. 1). Найбільш вдалу (загальнодоступну), на нашу думку, схематичну модель діяльності знаходимо у Г. Атанова [1, с. 31].

Згідно цієї моделі у суб'єкта виникає потреба у діяльності, потім формується мотивація, визначається ціль, яка ділиться на підцілі, за допомогою операцій здійснюється результат (продукт діяльності).

Будь-яка діяльність людини (у томі числі музично-педагогічна), як стверджує Г. Падалка, завжди суб'єктивно мотивована і являє собою об'єднання процесів, підпорядкованих певним мотивам [5, с. 104]. Тому для успішної педагогічної діяльності музиканта необхідно забезпечити активацію мотивів (інтересу до навчання студентів, схильність до аналітичного мислення, міркування тощо).

Навчальна діяльність є специфічним та системоутворюючим чинником навчання і складається з п'яти функціональних частин: змістовної, мотиваційної, орієнтувальної, виконавчої та контролюючо-коректувальної.

У мотиваційній частині навчальної діяльності центральне місце належить особистості (студенту), його мотивації. Тому головне завдання педагога – сприяти підвищенню мотивації, формувати мотиваційну сферу студента в процесі навчання як до діяльності загалом так і до окремих практичних дій [1, с. 68].

У різному віці відношення студентів до навчання неоднакове. Це пов'язане з тим, що з віком змінюються як потреби особи, так і мотивація, передусім її внутрішня складова. Якщо в ранньому віці потреба у навчанні опосередкована, то у дорослого – внутрішня мотивація різко зростає.

Провідною діяльністю студентів середньої ланки освіти в період юності (16-19 років) як зазначають психологи (Д. Ельконін, В. Давидова, А. Маркова та ін.), є навчально-професійна діяльність. В цьому віці значно підвищується інтерес до навчання, який сприймається студентами як необхідна база для майбутнього педагогічного досвіду.

Свідоме ставлення до оволодіння фахом, на жаль, не завжди має актуальне значення для студентів мистецьких спеціальностей. У більшості випадків воно, як правило, більш властиве випускникам, які вже набули певного педагогічного досвіду, отримали спеціальні музичні знання, спробували свої сили під час педагогічної

практики, визначили для себе недоліки власної підготовки. Як правило, вступаючи до педагогічного училища або коледжу на музичне відділення, більшість студентів не мають спеціальної музичної підготовки, тому під час навчання спочатку вони відчують «дискомфорт», і водночас бажання набути необхідних музично-теоретичних знань, що є особливістю розвитку мотивації студентів середньої ланки педагогічної освіти.

Мотивація – система мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Одна й та сама діяльність може здійснюватись з різних мотивів. *Motiv* – (франц. *motif*, від лат. *moveo* – рухаю) – спонукальна причина дій і вчинків людини (те, що штовхає до дії) [3, с. 217].

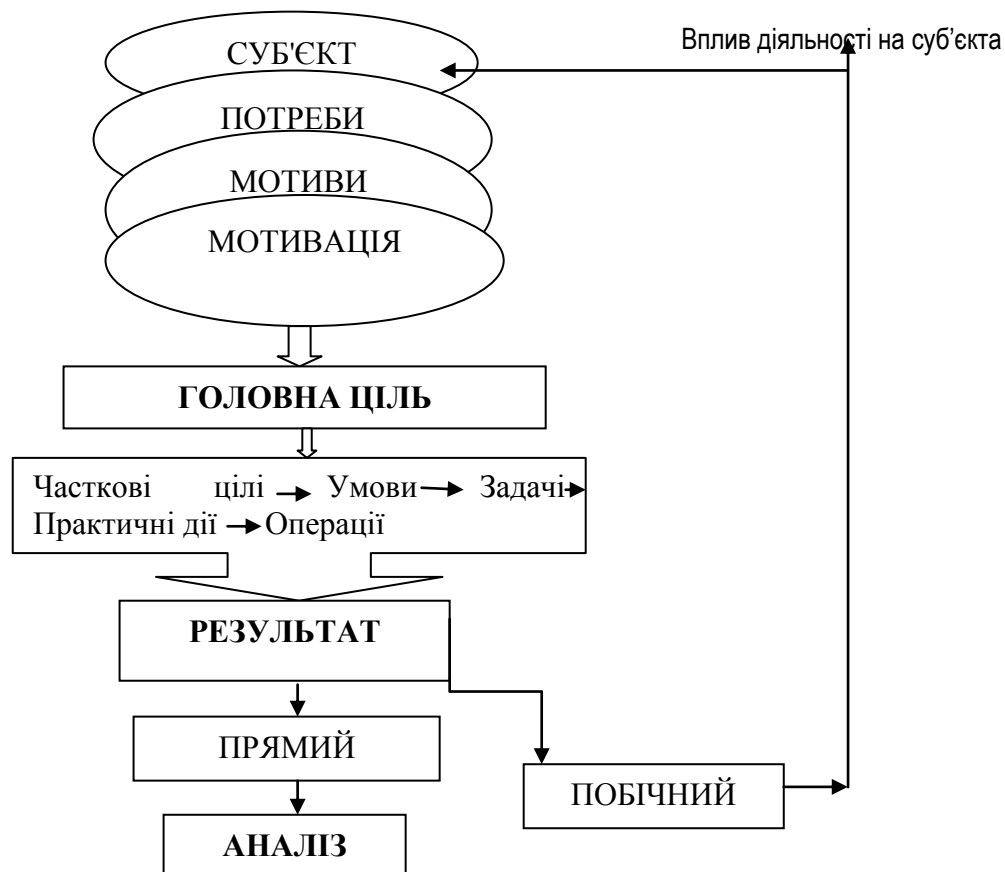

Рис. 1. Модель структури діяльності

С. Рубінштейн зазначає: “мотивація — це опосередкована процесом її відображення суб’єктивна детермінація поведінки людини світом. Через свою мотивацію вплетений у контекст дійсності” [6, с. 167].

Підкреслення змістовної сторони мотивації знаходимо у О. Леонтьєва: “мотивація є внутрішнім складним механізмом, який співвідносить вплив зовнішніх для особистості факторів діяльності з внутрішніми властивостями і можливостями людини, як прагнення до цільового стану, підкріпленню, як сукупність спонукань” [4, с. 117].

За П. Гальперіним, у навчальній діяльності розрізняють три типи мотивації: ділову, змагальну, пізнавальну.

Перший тип мотивації не пов’язаний із процесом навчання, а є лише зовнішнім проявом, оскільки студента цікавлять не знання, уміння, надбання досвіду, а “щось таке, чим він хотів би займатися, але не займається, він сподівається отримати таке право після навчання” [2, с. 13].

Суть змагальної мотивації міститься у прагненні бути першим, принаймні не гірше інших, у своїй справі.

Третій тип навчальної мотивації пізнавальний, внутрішньо пов’язаний із процесом навчання. При наявності зазначеного типу мотивації у студента присутнє бажання стати професіоналом. І чим більше він засвоює знань, тим більше хочеться засвоїти, тому, що за кожним новим знанням відкривається все більша перспектива стати гарним фахівцем своєї справи. Не можна не погодитися з думкою П. Гальперіна, що пізнавальний інтерес є найкращою мотивацією навчальної діяльності, практично невичерпною. Слід додати й те, що пізнавальна активність сприяє інтелектуальному розвитку студента. Відтак, розвиваючи пізнавальні можливості студентів у процесі навчальної діяльності, викладачу необхідно спрямовувати увагу на розвиток мотиваційних інтересів.

Отже, під мотивацією ми розуміємо синтез діяльності психічних процесів, який виконує функцію, з однієї сторони, індивідуальних потреб та потреби для суспільства, з іншої сторони – намагання особистості виконувати певну діяльність.

Одним із головних спонукальних сил до навчання є – *зацікавленість*. Але вона цілком залежить від викладача. Поява зацікавленості у студента до навчання переходить у його внутрішній стан, з'являються внутрішні мотиви, навчання стає бажаним.

Мотиви навчальної діяльності розрізняються на *зовнішні та внутрішні*. Зокрема, зовнішні мотиви навчальної діяльності зумовлюються вимогами, що ставляться перед студентами, а також умовами, в яких протікає навчання. Внутрішні мотиви визначаються потребами студента, його інтересами, переконаннями, уявленнями про своє майбутнє [1, с. 72].

За Ф. Шрамом, внутрішня мотивація відповідає певному психологічному стану “запалу” в процесі діяльності. Це процес становлення, розвитку, мотивації. Зовнішній аспект професійної установки визиває стан “мотивування” або “обґрунтованості”. “Конкретизуючи процес навчання, важливо знати специфічні *потреби* майбутніх педагогів-музикантів ...необхідно зацікавити студентів спеціальними дисциплінами. Розуміння значення науково-теоретичної освіти для успішної практичної роботи в майбутньому — є мотивованість... Важливим аспектом у цьому сенсі є вплив *прикладу*, роль якого для всіх навчальних закладів єдина. Сюди відносяться форма і якість викладання, участь студентів у педагогічних процесах, індивідуальний вплив особистості вчителя. Все це безпосередньо впливає на майбутню діяльність випускників” [7, с. 9;16].

Аналіз піднятої у статті проблеми дає підстави щодо виділення двох особливостей розвитку мотивації майбутніх учителів музики стосовно ефективної реалізації системи навчання: це потреби та особистий приклад викладача.

Ефективним засобом активізації знань є інтеріоризація (від грець. – “інтеріоризація” “внутрішній” — процес перенесення зовнішніх впливів у внутрішній план, у свідомість і мислення).

Концептуальною основою інтеріоризації може служити теорія поетапних дій, розроблена С. Рубінштейном, Л. Виготським і підтверджена працею О. Леонтьєва. Зокрема, О. Леонтьєв пише: “Інтеріоризацією називають перетворення, у результаті якого зовнішні за своєю формою процеси із зовнішніми ж, матеріальними предметами перетворюються на процеси, що протікають у свідомості; за цих умов вони піддаються специфічній трансформації – узагальнюються, вербалізуються, скорочуються і, головне, стають здатними до подальшого розвитку” [4, с. 95]. Спираючись на ці фундаментальні дослідження, П.Гальперін розробив теорію планомірного (поетапного) формування розумових дій, до яких він відносить мотивацію дій, орієнтування, матеріалізацію й вираження в мовній чи розумовій діяльності.

На нашу думку, особливістю інтеріоризації знань у студентів педагогічних училищ та коледжів може стати застосування вітчизняного музичного фольклору.

Українська народна творчість (український музичний фольклор), будучи синтезуючою формою організації минулого досвіду народу, обумовлює не тільки підготовку індивіда до майбутньої діяльності, а виступає безпосередньо регулюючим фактором, який визначає процес і результати майбутньої діяльності та ставить особливість розвитку мотивації у студентів середньої ланки педагогічної освіти.

Для детального вивчення ставлення студентів до українського музичного фольклору ми пропонували їм відповісти на такі запитання: “Чи любите ви українську народну пісню?”, “Чи є у вас улюблені зразки народнопісенного фольклору?” (перелічіть), “Чи хотіли б Ви будувати свою музично-педагогічну діяльність на основі українського народного фольклору?” тощо. Здобуті анкетні дані дозволили дійти висновку, що переважна більшість респондентів висловила своє позитивне ставлення до українського фольклору. Також експериментальні дані дозволили виділити ряд мотивів, за якими студенти виявляють позитивне бажання щодо “спілкування” з вітчизняним фольклором: *емоційно-естетичні* (естетичні враження, емоційні переживання, художні асоціації, мораль, духовність); *комунікативні* (потреба спілкування, взаємодії не тільки з колективом, а і з мистецтвом на духовно-інтелектуальному рівнях); *інформаційно-пізнавальні* (отримання та накопичення нової цінної інформації, орієнтація в мистецтві); *соціальні* (утвердження особистісного “Я”, колективне “переживання”, усвідомлення своєї ролі в колективі, реалізація особистісної потреби у різних формах діяльності).

Останнім часом створення фольклорних ансамблів у навчальних педагогічних закладах, зокрема училищах та коледжах, починає поступово приваблювати студентську молодь, визиваючи у них не тільки задоволення та можливість власної реалізації, а і орієнтує на підвищення “особистого професійного статусу”, бажання бути освіченою, інтелектуально розвинутою людиною з яскраво вираженим “Я”. Все це стимулює молодь до продуктивної творчості, самоосвіти, самореалізації.

Український національний музичний фольклор, на наше переконання, презентує практично невичерпні можливості цінностей народного і професійного мистецтва для формування мотиваційної сфери майбутнього педагога. Багатство і краса національного духу трансформувалися й акумулювалися в різноманітних стилях і жанрах. Так, поринаючи у суть народнопісенних зразків, фольклорних дійств, студенти переконуються в тому, що мистецькими канонами проникнуті всі сфери життя, діяльності, побуту і дозвілля народу. “Живе” спілкування з вітчизняним фольклором викликає прагнення стверджувати добро, істину, красу, сприяє цілеспрямованому розвитку особистісної і професійної культури педагога-музиканта.

В українській народній музичній творчості відображаються основні критерії народних традицій – імпровізаційність, варіативність, колективність, традиційність, контактна комунікація, збереження в пам'яті. Тому,

вивчаючи механізми народної творчості, майбутні вчителі музики засвоюють та перетворюють набуті знання й уміння в галузь музичної педагогіки. Традиційний національний фольклор містить культурно-історичну, етико-естетичну, аксіологічну, пізнавальну бази, сприяє формуванню мотиваційних установок у майбутніх учителів музики і є особливістю розвитку мотивації.

Варто зазначити, крім перерахованих вище можливостей, що український музичний фольклор відрізняється простотою ладо-гармонії, метро-ритму, форм. Тому його доцільно використовувати як засіб розвитку не тільки пізнавальної мотивації, а і як засіб формування музично-теоретичних знань у студентів середньої ланки педагогічної освіти в навчальній діяльності, зокрема формуванню у них активного інтересу щодо вивчення елементарних знань з теорії музики, гармонії, сольфеджіо тощо (інформаційно-пізнавальний мотив).

Висновки... Таким чином, особливістю розвитку мотивації у студентів педагогічних училищ та коледжів, на нашу думку, є використання українського народного мистецтва, яке стимулює молодь до творчого пошуку, інтеріоризує знання у потребу щодо отримання педагогічного досвіду, підвищуючи тим самим особисту майстерність у конкретному напрямі діяльності-навчанні майбутнього фахівця.

Література

1. Атанов Г.О. Теорія діяльнісного навчання : навч. посібник. / Г.О. Атанов. – К. : Кондор, 2007. – 186 с.
2. Гальперин П.Я. Основные результаты исследования по проблеме «Формирование умственных действий и понятий» / П.Я. Гальперин. // Доклад на соиск. учен. степ. д-ра пед. наук (по психологии) – М. : Педагогика, 1965. – 51 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 217.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. /А.Н.Леонтьев. – М.: – 2-е изд. Изд-во полит. литературы, 1977. – 304с.
5. Падалка Г.М. Музична педагогіка : курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / Г.М. Падалка. – Херсон : ХДПІ, 1995. – 104 с.
6. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. / С.Л.Рубинштейн – СПб. : Питер, 1999. – 720 с.
7. Шрам Ф. К проблеме развития мотивации в процессе научно-теоретического образования музыканта-исполнителя /Ф. Шрам //Вопросы воспитания музыканта-исполнителя. сб. тр. Вып. 68.-Гос. муз.-пед. ин-т. им.Гнесиных – М., 1983.–68с.

Анотація

У статті розглядаються особливості розвитку мотивації у студентів середньої ланки музично-педагогічної освіти як основа активізації та інтеріоризації знань у навчальній діяльності засобами українського музичного фольклору. Дано визначення понять інтеріоризація, мотив та мотивація.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности развития мотивации у студентов среднего звена музыкально-педагогического образования как основа активизации и интериоризации знаний в учебной деятельности средствами украинского музыкального фольклора. Дано определение понятий интериоризация, мотив и мотивация.

Summary

The article discusses features of motivation in students mid-level music-teacher education as the basis of activation and internalization of knowledge in educational activities by means of Ukrainian folk music. It is given determination of concepts of interiorizaciya, reason and motivation.

Ключові слова: педагогічні училища та коледжі, мотивація, мотив, навчальна діяльність, інтеріоризація знань, майбутній вчитель музики, професійна підготовка, зацікавленість, український музичний фольклор.

Ключевые слова: педагогические училища и колледжи, мотивация, мотив, учебная деятельность, интериоризация знаний, будущий учитель музыки, профессиональная подготовка, заинтересованность, украинский музыкальный фольклор.

Key words: normal school and college, motivation, motive, training activities, internalization of knowledge, the future music teacher, training, interest, ukrainian musical folklore.

Подано до редакції 25.09.2011.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук Садовенко С.М.

УДК 378(09):78

©2012

Данилюк М.М.

ВНЕСОК Г.ХОТКЕВИЧА ТА В.КОМАРЕНКА

У РОЗВИТОК МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ХАРКОВА у 20-30-ті рр. ХХ ст.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Яскравий феномен історії українського народу – українське відродження 20-х років ХХ ст. Його коріння полягає у важливому періоді відновлення української державності 1917-1920 рр. Ця доба дала сильний імпульс національного розвитку, що його не змогла зупинити ні братовбивча громадянська війна, ні масова еміграція української інтелігенції, ні тиск тоталітарної держави.

В українській культурі 20-х років з'являється новий тип творчої особистості, ознаками якої були: 1) неприйняття утилітарного підходу до творчості; визнання у творчості пріоритету загальнолюдського й національного над класовим і партійним; 2) шанобливе ставлення до класичної національної і світової культури, увага і толерантність до нових явищ в літературі і мистецтві; 3) пристрасна любов до життя і всього живого;